

ÇİN ATASÖZLERİNDE KADINA YÖNELİK CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE ŞİDDET

[Araştırma Makalesi / Research Article]

Adilcan ERUYGUR*

Geliş Tarihi: 12.04.2023

Kabul Tarihi: 31.05.2023

Öz

Bir kültürün önemli unsuru olan dilde atasözleri önemli yer tutmaktadır. Atasözleri bir ulusun yaşam tarzlarını, ideolojilerini, dünya görüşünü, toplumsal ve ahlaki normlarını, değer yargılarını yansıtmaları bakımından çok önemli içeriklere sahiptir. Atasözleri, toplumdaki tüm kesimleri kapsadığı gibi kadınları da kendi bünyesine alır. Atasözlerinin bir kısmı kadınları çeşitli şekillerde tasvir eder ve onların genel özelliklerini ortaya koyar. Çin toplumunun ataerkil kültüre, Çince'nin ise bir cinsiyetçi dil olduğu konusunda yaygın kanaat vardır. Literatürde dilsel cinsiyetçilik diye adlandırılan bu dilsel olay, Çin atasözlerinde mevcuttur. Çin atasözlerinde kadınlara karşı kullanılan hakaretlerin sayısı erkeklere karşı kullanılanlardan daha fazladır. Cinsiyetle ilgili bu atasözlerinin birçoğu "erkek üstünlüğü ve kadın aşağılığı" ve "erkek efendi, kadın hizmetkâr" formülüyle ile karakterize edilir. Buna paralel olarak Çin atasözlerinde kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve şiddet fikri bariz bir şekilde kendi göstermektedir. Betimsel analiz yöntemi kullanılan bu çalışmamızda Çin atasözlerine yansıyan kadınlara yönelik cinsiyetçilik, diğer ifadeyle cinsiyet ayrımcılığı ve bunun doğal sonucu olan şiddet olgusu toplumsal cinsiyet açısından incelenmekle beraber, bu durumun günümüz Çin toplumundaki kadınlara ve Çin hükümetinin Uygur kadınlarına yönelik politikasına nasıl yansıdığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çin Atasözleri, Toplumsal Cinsiyet, Şiddet, Çin Kadınları, Uygur Kadınları.

GENDER DISCRIMINATION AND VIOLENCE AGAINST WOMEN IN CHINESE PROVERBS

Abstract

Proverbs have an important place in language, which is an important element of a culture. Proverbs have very important contents in terms of reflecting a nation's lifestyles, ideologies, world view, social and moral norms and value judgments. Proverbs include women as well as all segments of society. Some of the proverbs describe women in various ways and reveal their general characteristics. There is a widespread belief that Chinese society is a patriarchal culture and Chinese is a sexist language. This linguistic phenomenon, called linguistic sexism in the literature, is present in Chinese proverbs. There are more insults used against women in Chinese proverbs than against men. Many of these gender-related proverbs are characterized by the formula "male superiority and female inferiority" and "man master, women servant". In parallel with this, the idea of gender discrimination and violence against women is clearly manifested in Chinese proverbs. In this study, in which descriptive analysis method was used, sexism against women, in other words gender discrimination and the natural result of violence, which is reflected in Chinese proverbs, is examined in terms of gender, and how this situation is reflected in today's Chinese society and the Chinese government's policy towards Uyghur women has been revealed.

Keywords: Chinese Proverbs, Gender, Violence, Chinese Women, Uyghur Women.

Giriş

* Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-posta:eweting@gmail.com
Orcid: 0000-0001-8156-004X

Dil, insanın gelişim sürecinin bir ürünüdür ve iletişim ve alışveriş için önemli bir araçtır. Kültür, insanoğlunun tarih boyunca yarattığı manevi ve maddi uygarlıkların toplamıdır. Dil ve kültür her zaman ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı olmuştur. Dil çalışmaları yalnızca dilin kendisi hakkında değil, aynı zamanda ait olduğu halkın kültürü hakkında da fikir verir. Dil ve kültür her zaman birbiriyle ilişkilidir. Atasözleri ise dilin bir parçasıdır, insanlara aktarılan konuşma diline ait ve anlamlı ifadelerdir (Geng, 2007: 93).

Çince karşılığı 谚语- *Yànyǔ* olarak ifade edilen atasözleri, insan bilgeliğinin özüdür ve halk arasında yaygın bir şekilde dolaşmaktadır. Derin bir anlama, sıradan bir imaja ve ilgi çekici bir mesaja sahiptirler ve insanların deneyimlerinin kısa bir özetidirler. Atasözleri bir anlamda insanların yaşamı anlamaları, konuşma ve davranışlarını düzenlemeleri için bir ansiklopedi hâline gelmiştir ve onlar aracılığıyla belirli bir tarihsel dönemde toplumdaki kültürel uygulamaları ve belirli düşünce biçimlerini görebiliriz. Atasözleri kültürün damıtılması, parlak bir ulusal kültürün ifadesi ve çeşitli sosyal gelenek ve değerlerin gerçek bir yansımasıdır. Atasözleri, insan düşüncesinin ortak zenginliği, ulusal kültürel mesajların yoğunlaştırılması için bir araç, insan düşünce kalıplarının ortaklığını gösteren ulusal düşünce biçimlerini ve değerleri yansıtan ve kültürler arasında etkileşim sağlayan, genelde insan hakkında olumlu ve olumsuz içerikli olan, özeldir ise kadınlara yönelik aşağılayıcı algı ve değerlendirmelerin sıklıkla atasözlerine yansıdığı sözlerdir (Zhang, 2013: 215).

Geleneksel Çin toplumunda kadının toplumdaki rolü iyi bir eş ve anne olmaktır. Böyle bir ideolojinin etkisi altında, Qin Hanedanlığı (URL-1) önceki dönemde sözde “kadın-erkek ayrımı”¹ ve “karı-koca ayrımı”ndan², Qin ve Han Hanedanlıklarından bu yana “erkeğin kadına üstünlüğü”³ ve “eş olarak koca” anlayışına geçilmiştir, Qin öncesi dönemdeki “kadının erdemi”⁴ ve “kadının fazileti”nden⁵ Qin Hanedanlığı ve Han Hanedanlıklarından (URL-2) itibaren kadının “üç itaat ve dört fazileti”ne (URL-3) hatta “kadının erdemi”ne kadar gelişti. Buna takiben Qin Hanedanlığındaki kadınların iffetinden, daha sonraki zamanlarda iffet, ayak bağlama, cariyelik ve hizmetçilik prangalarına kadar, kadınlar yavaş yavaş korkak ve aldatıcı erkek nesnelere indirildi. Bu açıdan bakıldığında, Antik Çin’deki kadın kültürünün tarihi, kadınların köleleştirilmesi, zorbalık ve baskının kanlı bir tarihi olarak da tanımlanabilir (Wang, 2006: 180). Atasözlerindeki kadın imajıyla ilgili birçok atasözü, eski Çin kadın kültürünün bu özelliğini farklı açılardan yansıtmaktadır.

Erkek egemen olan geleneksel Çin toplumunda, kadınlar erkeklerin ev içi araçları ve aksesuarları hâline gelmiş, faaliyetleri evin içi ile sınırlandırılmış ve eşler kocalarına itaatkâr olarak kabul edilmiştir. Çince’de bu cinsiyet ayrımcılığı “Mutfak bıçağı bilenmezse kadın şeytan olur”⁶, “Erkek kardeş el ve ayak gibidir, kadın giysi gibidir”⁷ ve “Evlersen kocana uyarısın, kocan ölürse oğluna uyarısın”⁸ gibi atasözlerine yansımıştır. Erkek gücünün merkezî odak noktası olduğu Çin’de kadınlar, toplum tarafından ayrımcılığa uğrayan ve aşağılanan aşağı vatandaşlar konumundaydı (Lóng, 2000: 6). Makalemizde, kadınlarla ilgili bu atasözleri toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınarak Çin kültüründeki kadın algısının özelliklerini daha net bir şekilde anlatmaya çalışacağız.

1. Araştırmanın Yöntemi

1 男女有别-Nánnǔ yǒu bié.

2 夫妇有别-fūfù yǒu bié.

3 男尊女卑-Nánzūnnǚbēi.

4 女德-Nǚ dé.

5 妇德-fù dé.

6 菜刀不磨成死铁，女人不打成妖孽-Càidāo bù mó chéng sǐ tiě, nǚrén bù dǎ chéng yāoniè.

7 兄弟如手足，妻子如衣服-xiōngdì rú shǒuzú, qīzi rú yīfú.

8 出嫁从夫，夫死从子-chūjià cóng fū, fū sǐ zòng zǐ.

Atasözleri, bir toplumun kültürel mirasıdır ve birikimin bir sonucu olarak günümüze kadar aktarıla gelmiştir. Ayrıca bireysel bir bilinçten çok kolektif bir bilincin ürünü olan bir toplum zihniyetini gösterirler. Bu durumda Çin atasözlerinde kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve şiddet içerikli atasözlerini tespit etmekle beraber kadına yönelik bu olumsuz zihniyetin ortaya çıkardığı sonuçları olgusunu ortaya koymaya çalışacağız. Bu amaçla, betimsel bir analiz yaklaşımını benimsedik. Betimsel analiz yöntemleri, elde edilen verileri önceden belirlenen temalara göre özetler, yorumlar ve bulguları sistematik, düzenli, açık ve yorumlanmış bir şekilde betimler ve sunar. Ek olarak nedensel ilişki analiz edilir ve bazı sonuçlar çıkarılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

Bu çalışmada incelenecek atasözlerini belirleyebilmek amacıyla, içinde kadınla ilgili ifadelerin geçtiği atasözleri taranmıştır. Bu amaçla Çin Atasözleri Sözlüğü (Wen, 2011), Çince Sözlük sitesi (URL-4), (URL-5) ve (URL-6) resmî web siteleri taranmıştır. Kadınlara dair birçok biyolojik ve sosyal durumu ifade eden terimleri (kız çocuk, genç kız, kadın, anne, dul, yaşlı kadın, kaynana, elti, görünce, gelin) ve göndermeleri içeren atasözleri toplanmıştır. Bu çalışmada söz konusu Çin atasözlerinden hareketle Çin toplumundaki kadın imajı, kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve şiddet üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Toplamda 69 adet atasözü ele alınmıştır. Betimsel araştırmalarda sıkça yapıldığı gibi önceden konuyla ilgili en yaygın şekilde bulunan atasözleri belli başlıklar altında sıralanıp incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı, kadınlığın Çin toplumunda ne anlama geldiğini ve kadın imajının bu toplumda nasıl olduğunu ve buna paralel olarak kadına yönelik ayrımcılık ve şiddeti anlamaya ve bunun toplumda ortaya çıkardığı sonuçları ortaya koymaya çalışmaktır. Aynı zamanda Çin toplumunun kendisinden olmayanlara yönelik algısının nasıl olduğunu göstermektir.

2. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, psikolojik ve kültürel açıdan önemli bir kavram olup kültürün her bir cinsiyete atfettiği özelliklerin yanı sıra bireylerin cinsiyetleriyle ilişkili olarak kendilerine atfettikleri özellikleri tanımlayan sosyal bir etikettir. Toplumun kadın ve erkeklere biyolojik farklılıklarına dayalı olarak yüklediği farklı beklentiler, talepler ve kısıtlamalar, toplumun ve kültürün kadın ve erkeklerin rol dağılımı, sosyal beklentileri ve davranışlarına ilişkin oluşturduğu normlar ve sosyal öğrenme yoluyla edinilen kadın ve erkeklerin biyolojik cinsiyetleriyle ilişkili bir dizi normatif grup özelliği ve davranışının birleşimini ifade eder (Fäng, 2010: 3).

“Cinsiyet”, erkeğin ve kadının doğuştan gelen biyolojik özelliklerine atıfta bulunurken İngilizce’deki “gender” terimi “sex”in (biyolojik cinsiyet) zıttıdır. Toplumsal cinsiyet kültürel bir yapıdır; erkekler ve kadınlar arasındaki roller, davranışlar, düşünceler ve duygusal özelliklerdeki farklılıklardır ve sosyal uygulamalarla geliştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetin bir eleştirisini sunmakta, erkek (erkek) ve dişinin (dişi) sosyal ve kültürel bağlamda nasıl anlaşılması gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir. Sosyal kurumların, yasaların ve değerlerin kadınlara karşı ayrımcılık yaptığına ve bunun da siyasi, kültürel ve ekonomik baskıya yol açtığına işaret edilerek, “edinilmiş” olanın “doğuştan gelen” üzerindeki etkisi vurgulanarak toplumsal cinsiyet önerilmektedir. Biyolojik cinsiyet doğuştan gelen bir cinsel özellik olup ırk, etnik köken, bölge veya ülkeye göre farklılık göstermezken toplumsal cinsiyet edinilmiş bir özellik olup toplumsal değişimlerin ve toplumdaki siyasi, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkileşiminin bir sonucudur. Farklı tarihsel dönemler, farklı siyasi sistemler, ekonomik sistemler ve farklı sosyal ve kültürel gelenekler farklı toplumsal cinsiyet ilişkileri üretmiştir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, tarihsel aşamalar, toplumsallık ve birlikte üretkenlik ile karakterize edilen dinamik bir kavramdır (Rong, 2002: 12). Kadına yönelik ayrımcılığı ve bunun sonucunda ortaya çıkan kadına şiddet olayını anlamak için toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları da bilinmesi gereken önemli kavramlardır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları,

kadınların ve erkeklerin taşınması gerektiği varsayılan özellikler ve rollere ilişkin önyargılı sosyal ve kültürel kalıplar veya fikirlerdir. Bu kalıp yargılar tutumlara, değerlere, normlara dayanır ve önyargıların hem nedeni hem de sonucudur. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının oluşması, toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının önünde ciddi bir engeldir. Kalıp yargıların oluşumu ve kullanımı, kız ve erkek çocuklar arasında ayrımcılığın doğal bir sürecidir. Yeteneklerini, okul ve kariyer seçimlerini hatta daha genel olarak yaşam fırsatlarını sınırlayabilir. Erkeklerin kadınlar üzerindeki tarihsel olarak kökleşmiş güç ilişkilerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kitlesel olarak benimsenmesinin önünü tıkayan cinsiyetçi tutumları meşrulaştırmak ve sürdürmek için kullanılırlar. Kızlar ne yapmalı? Erkekler ne yapmalı? Yapısal eşitsizlikler, kültürel kodlar, değer yargıları, normlar ve kalıcı toplumsal cinsiyet kalıpları kız ve erkek çocukların ailede, sokakta ve okulda her düzeyde sosyalleşmesinde çok daha belirleyicidir. Bu kalıp yargıların etkisi, aile ve eğitim kurumlarıyla sınırlı kalmamakta, kamusal alanda ve çalışma hayatında da devam etmektedir. Kadın ve erkeklerle ilişkin kalıp yargılar, meslek ve işlerin gerektirdiği özelliklerle ilişkilendirilerek kadınlara uygun meslekler/işler ve erkeklerle uygun meslekler/işler tanımlanmasına yol açmaktadır. Başka bir deyişle kalıp yargılar, meslekler ve işler için reçeteler sunmakta ve bireylerin özgür seçimlerini sınırlandırmaktadır. Erkek mesleklerini seçen kadınlar ve kadın mesleklerini seçen erkekler, reçetenin dışına çıkanlar olarak tasvir edilmektedir (Ecevit, 2021: 12).

Kadınların sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik alanlarda erkeklerden daha aşağı bir konuma yerleştirilmesi olarak tanımlanan cinsiyet ayrımcılığı, erkek egemen bir toplumda kadınlara yönelik olumsuz tutumlara yansıtılmaktadır (Sakallı ve Uğurlu, 2002'den akt. Dökmen, 2009: 117). Cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyetçilik olarak da bilinmektedir. Literatürde, kadınların zayıf ve erkeklerle bağımlı ve aşağı görüldüğü ve ayrımcılığa uğradığını ifade eden düşmanca cinsiyetçilik ile kadınları koruma, kutlama ve sevmeye gibi olumlu tutumları içeren ancak kadınların erkeklerden daha aşağı olduğunu öne süren korumacı cinsiyetçilik kavramları bulunmaktadır. Her iki cinsiyetçilik türü de kadınların zayıf olduğunu ve ev işleri gibi çeşitli rolleri oynamaya devam etmeleri gerektiğini iddia etmeye devam etmektedir ancak odak noktaları ve bu iddiaları dile getirme biçimleri farklıdır. Örneğin düşmanca cinsiyetçilik kadınları yönetmek, kontrol etmek, aşağılamak ve cinsel obje olarak görmek şeklindeyken korumacı cinsiyetçilik kadınları korumak, kutlamak ve sevmek gibi olumlu duygularla ama kadınları zayıf, korunmaya muhtaç ve bir nimet olarak gören bir tarzda gerçekleşir (Dökmen, 2009: 118). Toplumsal cinsiyet rolleri, takribî beş bin yıldır ataerkil kültür içinde tayin edilmektedir. Zamanla, mekânla değişebilen etkin bir yapıya sahip olan toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasında hiyerarşik bir düzen oluşturur. Bu hiyerarşik düzende erkekler, özne/aktif/etken taraf olarak kodlanırken kadınlar ise öteki/pasif/negatif taraf olarak tanımlanmaktadır (Korkmaz ve Başer, 2018: 72).

Ataerkil kültür geniş anlamda, toplum genelinde erkeklerin kadınlar üzerindeki artan hâkimiyetini ve aile içinde erkeklerin kadınlar ve çocuklar üzerindeki hâkimiyetinin kurumsallaşmasını ve sergilenmesini ifade eder. Bu, erkeklerin toplumun kilit kurumlarında gücü elinde tuttuğu, kadınların ise bu güce erişiminin engellendiği anlamına gelmektedir. Ancak bu, kadınların tamamen güçsüz ya da güç, kaynak ve etkiden tamamen yoksun olduğu anlamına gelmez (Sultana, 2019: 418).

Ataerkil kültür, erkek bedenini ve yaşam biçimini toplumsal örgütlenmenin resmî ve ideal biçimi olarak gören bir sistemdir. Kadınlar üzerinde sistematik, yapılandırılmış ve adaletsiz bir erkek egemenliği sistemidir. Erkeklikler, erkeklere ayrıcalıklar (daha yüksek statü, değerler ve ayrıcalıklar) tanıyan sistemleri (örneğin politikalar, uygulamalar, statü, kurumlar, roller ve beklentiler) ve davranışları içerir. Bu kurumlar ve davranışlar, cinsiyetçiliğin kavramsal çerçevesini oluşturmakta, cinsiyetçilik de birincisini desteklemekte ve rasyonalize etmektedir. Ataerkil kültürün merkezinde, erkek

ayrıcalığının ve gücünün sürdürülmesi ve rasyonalize edilmesi yer almaktadır. Ataerkil kültür erkekler tarafından yönetilen, erkeklerle özdeşleştirilen, erkek merkezli bir toplumdur ve bu toplumun temel unsurlarından biri kadınların ezilmesidir. Ataerkil kültür aynı zamanda androsantrizm olarak da bilinir. Androsentrizm ise ilgi merkezi erkekler ve onların faaliyetleridir (Tán, 2011: 3).

Ataerkil kültürde, erkek nasıl kendisinin üstün ve birincil konumda olduğunu tüm ilişkiler sürecinde yeniden inşa ediyorsa kadın da kendisinin ikincil ve alt konumda olduğunu bu kültürü benimseyerek inşa eder. Erkeğin karısını yola getirmek ve ıslah etmek için her türlü yola müracaat etmesi, toplumsal ahlak normları ve dinî inanç açısından meşru görülmektedir. Bu terbiye yöntemleri içerisinde gerekirse her türlü şiddet kullanılabilir.

Çin'in uzun tarihinde sosyal düzenin korunmasında önemli bir halka hâline gelen ataerkil kültüründe, kadın erkek ilişkisi iki bakış açısından değerlendirilebilir. Biri, toplumun kadın ve erkek olarak iki gruba ayrılmasının cinsiyetlerin üstünlüğünü veya aşağılığını açıkça ortaya koyduğu yatay bir bakış açısidir; diğeri ise cinsiyetleri toplumun hiyerarşik yapısı içine yerleştiren ve daha karmaşık bir cinsiyet ilişkisini ortaya koyan dikey bir bakış açısidir. Yatay bakış açısında Çin kültüründeki *Yin* ve *Yang* kavramı, ataerkil bir toplumda iki cinsiyet arasındaki sosyal ilişkileri yansıtmaktadır. *Yin* ve *Yang*, bir bütün oluşturmak için birleşir fakat ikisi arasında *Yang* birincil, *Yin* ise ikincildir. Gök, *Yang* ve yeryüzü ise *Yin*'dir; gök yukarıda ve yeryüzü aşağıdadır. Dolayısıyla konum olarak *Yang*'ı temsil eden erkek yukarıda, *Yin*'i temsil eden kadın ise aşağı konuma yerleşmektedir. Bu doğal olarak iki cinsiyet arasında eşitsizliğin zihinsel ve kültürel temelini oluşturmaktadır (Gang, 1991: 268).

Cinsiyetler arasında bir ayırım vardır ve erkeklerle kadınlar arasında akrabalık yoktur. Batı Zhou ataerkil sisteminin dört temel ilkesi şunlardır: Yakınlık, saygı, uzun ömür ve kadın-erkek ayrımı. Bu temel ilkeler değiştirilemez ve kadın ile erkek arasındaki ayırım ilkesini de içerir (Liú, 1998: 4). Karı-koca arasındaki ilişki, kocanın kadının efendisi olması ve kadının yaşamı, ölümü ve onurunun kocanın elinde olması, dolayısıyla kadının kocasının egemenliği altında olmasıdır. Cinsiyete dayalı iş bölümü, erkekler ve kadınlar arasındadır ve kadınlar siyasete dâhil değildir. Erkekler ve kadınlar arasındaki iş bölümü, Antik Çin toplumunun tipik bir özelliğiydi. Erkekler siyasetten sorumluyken kadınlar kocalarından, ev işlerinden ve çocuklarından sorumluydu; erkekler şan ve şöhret için çabalarken kadınlar kocalarının şan, şöhretinden ve namsunu korumaktan sorumluydu (Qin, 2002: 7).

Çin kültüründe kadın-erkek arasındaki hiyerarşik ilişki şu şekilde ifade edilebilir: Birincisi; iyi ve kötü evlenemez, toplumsal tabaka ve sınıf sınırları aşılamaz. Geleneksel Çin toplumunda tüm toplum iki sınıfa ayırmıştır: Erdemliler ve soysuzlar. Soysuzlar, sosyal statüleri çok düşük olan köleleri, ev hizmetlilerini, muhtelif haneleri ve resmî haneleri ifade etmekteydi. İkincisi; evlilik, ataerkil ailenin egemenliği altındadır ve bireylerin fark yaratması zordur. Üçüncüsü; erkekler arasında açık bir hiyerarşi vardır (Dù, 2002: 7). Ataerkil ailelerde nesiller arasındaki ilişki bir üstünlük ve aşağılık ilişkisidir: Aile reisi, ailede üstün otoriteye sahiptir ve çocukları üzerinde hâkimiyet kurar; çocuklar ebeveynlerinin otoritesine itaat etmek zorundadır. Dördüncüsü; kadınlar arasındaki hiyerarşik düzen daha da karmaşıktır. Erkekler ataerkil, klan ve aile gibi farklı ilişkilerle farklı sınıflara ayrıldığından ve kadınlar ataerkil kurallara göre erkeklere tabi olduğundan kadınlar da kendi aralarında kocalarının statülerine ve aile içindeki kendi statülerine göre farklı sınıflara ayrılırlardı (Lian, 2005: 9).

Geleneksel Çin kültüründe "erkek üstün, kadın aşağılık"⁹ düşüncesi "doğru ve uygun" (URL-7) olan mutlak bir gerçek olarak görülür ve geleneksel ahlaki değerler sisteminde önemli

9 男尊女卑.

bir yer tutardı. Konfüçyüs, “Sadece kadınları ve kötüleri yetiştirmek zordur”¹⁰ diyerek kadınları kötülerle aynı kategoriye koymuş ve kadınlara karşı ciddi bir ayrımcılık yapmıştır. Konfüçyüs’ün bu ifadesi yüzyıllardır aileler tarafından bir prensip, ilke hatta aile düsturu olarak kabul edilmiştir. Han Hanedanlığı döneminde Ying Zhongshu, Yin-Yang teorisini kadınların erkeklere üstünlüğünü savunmak için kullanmıştır. Dedi ki “Hükümdarın, vezirin, babanın, oğlun ve kocanın doğruluğu Yin ve Yang yolundan alınmıştır. Sonrakiler bu düşünceyi benimseyerek geliştirmiştir (Yáng, 1999: 62).

Eski Çin’de evlilik, kadın ve erkeğin kendisi için değil, “aile” için yapıldı. “Ailenin” devamlılığı içindi. Çin’de sadece erkek soyundan gelen kan “aileyi” oluşturuyordu, bu nedenle bir kadınla evlenmek sadece erkek çocuk doğurmak için karnını ödünç almak amacıyla yapıyordu (JKYT, 1990: 87). Dolayısıyla erkek çocukların doğması isteniyordu ve sadece erkeklerden oluşan bir “ailenin” devamı kesinlikle en yüce düzenin üstünlüğünü savunan bir değer sistemine dayanıyordu. Geleneksel Çin toplumunda bir kadının yüksek ya da düşük statüsü doğurduğu çocuğun cinsiyetine bağlıydı. Eğer çocuk erkek ise annenin statüsü nispeten daha yüksektir. Eğer kız çocuğuyorsa annesinin statüsü sadece etrafındakiler tarafından kendi başına istismar edilen bir cariye statüsüdür. Bu yüzden kadınlar erkek çocuk doğurmak ve kadına mutluluk getirmek için her türlü çabayı göstermek zorundaydı. Doğuran bir cins olarak var olmak, kadınların tüm değeridir ve doğum kadınlar için hayattaki en büyük görevdir. Kadınlar, ırkın yeniden üretiminde ve geleneksel toplumlarda her şeyin büyümesinde silinemeyecek kadar önemli bir role sahiptir (Wáng, 2014a: 18).

Çincenin sözlüksel katmanının derinliklerine bakarsak eski Çin toplumunda kadınların kaderinin imrenilecek derecede olmadığı görülebilir. Örneğin 溺嬰 (nì yīng) – “bir çocuğu boğmak” kelimesini ele alalım: İkinci karakter 嬰 (yīng)’de kadın anlamına gelen 女 grapheme’ini görüyoruz; bu da eski zamanlarda sadece kız bebeklerin boğularak öldürüldüğünü ortaya koyuyor. Bir çocuktan kurtulmaya yönelik böylesine insanlık dışı bir yaklaşım, bize göre eski Çin halkının inanç yaşamının çekirdeği hâline gelen atalar kültürüne kadar uzanmaktadır. Günümüz Çin toplumunda ataerkil hiyerarşi bir kültür olarak hâlâ toplumun her alanında kendisini göstermektedir. Hiyerarşik yapı hâlâ açık ara en verimli organizasyon yapısıdır. Bir bütün olarak toplumu büyük bir piramide, çeşitli sosyal örgütleri de küçük piramitlere benzetirsek, piramidin tepesi ataerkil gücü temsil ediyorsa her iki piramidin tepesinin de çoğunlukla erkekler tarafından işgal edildiğini, az sayıda kadın işgali olduğunu görebiliriz. Öte yandan toplum üyelerinin çoğunluğu her iki piramidin de en altında yer almaktadır. Piramidin tepesindeki ataerkil temsilciler (ataerkil toplumun seçkinleri), toplumsal kaynakların çoğunu tekellerinde tutarlar ve toplumun en alttaki üyeleri kaçınılmaz olarak onların kontrolü altındadır (Liú, 2013: 8).

Aşağıda, toplumsal cinsiyet bağlamında cinsiyet ayrımcılığının Çince’ye nasıl yansıdığına bakacağız.

3. Çince’de Kadın Kavramı

Kadın kelimesinin modern Çince’deki karşılığı 女¹¹ (MÇS, 2016: 964) şeklinde olup yaygın olarak kullanılan birinci seviye bir Çince karakterdir. Bu karakter Çince karakterlerin radikallerinden biridir. Modern Çince’de simgesi kadın-dişi olan karakterleri, 6 kategoriye ayrılabiliriz: 1. Akrabalık, örneğin: 妻- Qī (eş), 妇- fù (karı), 姑- gū (teyze), 姊- jiě (kız kardeş). 2. Statü, meslek ve yaş: 奴- nú (köle), 婢- bì (hizmetçi), 妃- fēi (cariye), 媒- méi (çöpçatan) gibi. 3. Soyadı: Örneğin 姜- Jiāng (Jiang), 姬- jī (Ji), 姚- yáo (Yao), 4. Evlilik, Nikâh ve Gebelik: Örneğin 嫁- jià (evlenmek), 娶- (evlenmek-erkek için), 婚(nikâh), 妊(hamile). 5.

10 唯女子小人为难养也- Wéi nǚzǐ xiǎo rén wéinán yǎng yě.

¹¹ (Telaffuzu: nǚ).

Görünüş, örneğin 姣- Jiāo (güzel), 媚- mèi (çekici), 婉- wǎn (zarif). 6. Ahlaki Davranış (çoğunlukla aşağılayıcı anlamda), örneğin 妒- Dù (kıskançlık), 妨- fāng (engelleme) ve 妄- wàng (kibir) (MÇS, 2016: 1440). Bu karakter ilk olarak Shang kehanet kemik yazıtlarında (URL-8) ve Shang Hanedanı (URL-9) (MÖ 1600 - MÖ 1027) yazıtlarında görülmüştür. Orijinal anlamı erkek anlamına gelen 男¹² kelimesinin aksine kullanılan kadın ya da dişidir ve daha sonra bir kızı bir kişinin karısı olarak almak için genişletilmiştir. Bu karakter piktografik (URL-10) karakterdir. Kehanet, kemik yazısındaki 女 kadın-dişi karakteri, elleri göğsünde çaprazlanmış diz çökmüş bir kadın şeklini andırıyor, daha detaylı açıklamak gerekirse şu şekildedir: Kadın-dişinin alt kısmı, iki bacaklı diz çökmüş gibidir, üst kısmı ise “saklanma ve kendini savunma şekli” veya “ellerinin kontrol edilmesi” gibidir. Buradan da anlaşılacağı gibi eski çağlardan beri kadınların yaptığı iş, ev işi veya ev içi işlerle sınırlı kalmış ve çoğu zaman erkeklere hizmet etmek için diz çökmüştür. Bu nedenle kadın- dişi kelimesi aslında ayrımcılık anlamını içermektedir. Çince karakterler bir tür ideografik karakterdir. O, sadece Çinlilerin üretim ve yaşam gibi faaliyetleri kaydetmek için kullandığı bir sembol değil, aynı zamanda onların düşüncesinin tezahürüdür. Bu, Çince karakterlerin biçiminde ve anlamında Çinlilerin düşünme biçimini doğal olarak yansıtmalarını sağlamıştır. Li Dasui, Kısa ve Pratik Çince Karakterlere Giriş¹³ adlı yapıtının önsözünde Çince karakterlerin Çin kültürünün özelliklerini en iyi şekilde yansıttığını söyler (Yandan, 2005: 1). Nitekim bazı Çince karakterlerin yapısından dilde cinsiyet ayrımcılığının izlerini ve kadın karakterler gibi erkek üstünlüğü ve kadın aşağılığının izlerini görebiliriz.

Pek çok Çince karakter, grafikleri radikallerle birleştirilerek formüle edilir. 女- kadının anlamsal kökü, birçok karakterde suç ortağı olmak için diğer işaretlerle eşleştirilir. Kadın karakteri “女” (dişi) ise kelime oluşumunun bir örneği olup ayrımcılıkla karakterize edilir. Bu karakter radikal olduğunda, genellikle olumsuz anlamlarla ilişkilendirilir. “女” karakteriyle oluşan birçok kelime, kadınlara karşı ciddi ayrımcılık ve hakaret içeriklidir. Örneğin, 妖 (baştan çıkarıcı ve kötü, iblis), 奴 (köle), 奸 (kötü, hain ve kötü), 婪 (açgözlülük), 妄 (kibir), 妒 (kıskançlık), 嫉 (kıskançlık), 婊 (kaltak), 娼 (fahişe), 妓 (fahişe), 妾 (cariye) vb. Bunun dışında ‘女’ (Kadın)’ın eski telaffuzu ‘奴’ (köle) olarak telaffuz edilir ve “女” karakteri eski kölelerin 奴 (köle)si anlamındadır. 《白虎道》 (URL-11) ve 《释名》 (URL-12) adlı eserlerde kadın kölelerin çoğunlukla ev işleriyle uğraştıkları yazılır. “如”- Rú kelimesi, “taahhüt” ve “itaat” anlamına gelen “uyum” anlamına gelir. Görüldüğü gibi “kadın” karakterin oluşturulmasının başlangıcında kadın ve erkek arasındaki farklı toplumsal işbölümünü zaten somutlaştırmış ve kadın karakterine yansıtmıştır (Xujia, 2009: 2).

Kadın karakterinin evrimi şu şekildedir (URL-13):

¹² Okunuşu: Nan.

¹³ 简明实用汉字学: Jiǎnmíng shíyòng hànzi xué.

Görsel 1: Kadın Karakterinin Evrimi

Çince karakterlerin şekli binlerce yıllık gelişimde büyük değişiklikler geçirerek günümüzün basitleştirilmiş karakterlerini oluştursa da eski Han etnik grubunun “kadınları hor görme”¹⁴ düşüncesi hâlâ devam etmektedir.

Ding (2001), Jiang (2007), Li (2006), Lǐ ve Yáng (2004) ve Wang (2006) gibi araştırmacılar, deyimler ve atasözleri için, bunların bir toplumun kültürünün ürünleri olduğuna inanmışlar ve Çince karakterlerin Çinlilerin kültürünü bariz bir şekilde yansıttığını savunmuşlar. Onların çalışmalarında, 女- kadının grafiksel ve görsel temsili, alt sosyal statülerini ima eden hafifçe eğilen bir kadını ifade eder. Çince’de genellikle kadınlarla ilgili aşağılayıcı sözler, erkeklerle ilgili aşağılayıcı sözlere göre sayı olarak daha fazladır. Lin Xingguang ve Bai Fei’nin “Kısa Çince Semantik Sözlük”ten edindiği istatistiklerine göre “cinsel yaşam sefahatini” ifade eden kelimeler arasında özellikle kadınlara atıfta bulunan 7 kelime vardır: Sürtük (荡妇), fahişe (淫妇), şehvet düşkününü (骚货), şeytan ruhlu (妖精), tilki ruhlu (狐狸精), kırık ayakkabı (破鞋), ucuz mal (贱货) vb. Erkekler için özel olarak kullanılan sadece üç kelime vardır: Zina eden (淫棍), şehvet hırsız (贪花贼) ve çiçek toplayan hırsız (采花大盗) ve geri kalanı hem erkekler hem de kadınlar tarafından kullanılabilir (Fan, 1996: 99).

Bu istatistiksel sonuç, şüphesiz Çin atasözlerinde kadın hakaretleri ve erkek hakaretleri arasındaki veri farkı hakkındaki istatistiksel sonuçlarla tutarlıdır. Bu da gösteriyor ki “Ataerki bir toplumda erkekler, asaletin ve azametinin vücut bulmuş hâlidir ve dil toplumu, erkek unvanlarını seçerken veya yaratırken her zaman ihtiyatlı bir tavır sergilemekle birlikte kadınlara hitap etmede büyük bir keyfilik göstermektedir.

3. Çin Atasözlerinde Kadına Yönelik Ayrımcılığın Tezahürleri

Toplumsal cinsiyete atıfta bulunan Çin atasözlerinin birçoğu, içeriklerinde “kadınların erkeklere göre ikinciliğini” göstermesi bakımından öne çıkmaktadır. Çin atasözleri arasında cinsiyeti içeren birçok atasözü belirgin bir şekilde “男尊女卑- Nánzūnnǚbēi (Erkek üstün kadın aşağılık)” düşüncesinin dışı vurumudur (Jiǎng, 2005: 71). Erkeğin üstün, kadının aşağılık ya da erkeğin her durumda kadından üstün olduğu düşüncesi aşağıdaki birkaç başlık altında irdelenecektir.

A. “男主女仆- Nán zhǔ nǚpū: “Erkek efendi, kadın hizmetkâr” atasözü sosyal statü açısından erkeklerin mutlak hâkimiyetini ve zorbalığa uğrayan ve ezilen kadınların ikincilliğini yansıtmaktadır. Kadınları evde babalarına, evlendiklerinde kocalarına ve öldüklerinde

14 男尊女卑 -nánzūnnǚbēi.

oğullarına bağlayan geleneksel ritüellere yönelik “üç itaat”¹⁵ düşüncesi ve ilkesi, kadınların erkeklere tabi olarak görülmesinin tipik bir örneğiydi. Geleneksel Çin etiğinde, karı koca arasındaki ilişkinin ana teması “koca, karısının efendisi” olup koca, karısının kaderine hükmeder ve kadın kocasına tamamen itaat ederdi (Huáng, 2015: 198). Buna ilgili atasözü şöyledir:

男人是一层天- Nánrén shì yī céng tiān: “Erkek göğün bir katmanıdır.”

事夫如事天- Shì fū rú shì tiān: “erkek kaderi Tanrı kaderi.”

妻应夫，急如鼓- Qī yīng fū, jí rú gǔ: “Karı, kocasına davul gibi hemen yanıt vermeli.”

Yukarıdaki atasözlerine göre koca, karısının başının üzerindeki gökyüzüdür ve kadın her konuda ona itaat etmeli ve emirlerini gecikmeden yerine getirmelidir. Böylesine eşitsiz bir ilişkide erkek sadece aile içindeki gücü elinde tutmakla kalmaz, aynı zamanda karısına her istediğini yapabiliirdi.

男当家，女插花- Nán dāngjiā, nǚ chāhuā, “erkek reis, kadın çiçektir.”

Bu atasözü erkeğin ailenin en tepesinde olduğu ve kadının sadece erkeğe tabi olduğu gerçeğini ifade eder.

天字当头，夫做主- Tiān zì dāngtóu, fū zuòzhǔ: “Tanrı yazısı baştaysa erkek de maliktir.”

嫁夫着主- Jià fū zhe zhǔ: “Kadının efendisi erkektir.”

Bir kadın kocasıyla evlendiğinde, sırtını yaslayacağı bir şey bulmuş demektir. Kadının evlendikten sonra sahibinin kocası olduğu anlamına gelir.

教妇初来，教儿婴孩- Jiào fù chū lái, jiào er yīnghái: “Kadın gelirken, çocuk bebekken eğitilmelidir.”

Bu, eğitimin bir kişiye zamanında ve erken verilmesi gerektiği anlamına gelir. Burada kastedilen kocanın karısını eğitmesi ya da kadının kocasının eğitmesine tabi olmasıdır.

人生莫作妇人身，百年苦乐由他人- Rénshēng mò zuò fù rénshēn, bǎinián kǔ lè yóu tārén: “Kadın olmamalısın, bir kadının hayatı başkalarının elindedir.”

Bu atasözü ezilen, aşağılanan, kendi kaderini tayin edemeyen kadının statüsünün düşüklüğünü ifade eder.

少年新妇年年有，独怕铜钱不凑手- shàonián xīnfù nián nián yǒu, dú pà tóngqián bù còu shǒu: “Her zaman kadın vardır, ama para kadar işe yaramayacak.”

跑了老婆不要紧，死了马匹去端盘- pǎole lǎopó bù yào jǐn, sǐle mǎpǐ qù duān pán:

“Karı kaçarsa önemli değil, atın ölürse acele et.”

女人好比身上衣，旧的去换了新的- nǚrén hǎobǐ shēnshang yī, jiù de qùle huàn xīn de: “Kadın bir palto gibidir, eskisinin yerini yenisi alır.”

槽边牲口枕边妻- cáo biān shēngkǒu zhěn biān qī: Yalakta hayvan, yastıkta kadın.

买来的马，娶来的妻，愿打就打，愿骑就骑- mǎi lái de mǎ, qǔ lái de qī, yuàn dǎ jiù dǎ, yuàn qí jiù qí: “Aldığın atı, evlendiğin eşi, ister döv, ister bin.”

富易交，贵易妻- fù yì jiāo, guì yì qī: “Zenginlik alışveriş kolaydır, güçlüyken kadından vezgeçmek kolaydır.”

15 三从- Sān cóng.

称过的骨头买过的肉- chēngguò de gǔtòu mǎiguò de ròu: "Tartılmış kemik, satılmış et."

妇人家出嫁从夫 -Fù rénjiā chūjià cóng fū: "Kadın evlendiği kocasına tabi olur."

"Bir kadın evlendikten sonra kocasının kişisidir ve her konuda ona itaat etmesi beklenir."

四十无子则娶妾-sì shí wú zǐ zé qǔ qiè: "Kırkında çocuk olmuyorsa cariyeye evlen."

Çin'deki insanlar eskiden soyun devamına önem verirdi ve bir erkek kırk yaşına kadar erkek çocuk sahibi olmadığında bir cariyeye evlenmek zorundaydı (URL-14).

男子痴，一时迷；女子痴，没药医- nánzǐ chī, yīshí mí; nǚzǐ chī, mò yào yī: "Erkek delirirse bayılır, kadın delirirse ilacı yok."

男人不作主，扫帚颠倒竖- Nánrén bù zuò zhǔ, sàozhǒu diāndǎo shù: "Erkekler sorumlu olmazsa süpürge ters döner."

娶妻如添衣- Qǔ qī rú tiān yī: "Kadınla evlenmek kıyafet almak gibidir."

人前教子、人后教妻-Rénqián jiàozǐ, rén hòu jiào qī: "Oğluna insanların önünde, eşinize de insanların arkasında ders ver."

只有守寡的妻妾、没有守寡的梅香-Zhǐyǒu shǒuguǎ de qīqiè, méiyǒu shǒuguǎ de méixiāng: "Sadece dul eşler ve cariyeler vardır, dul erik çiçekleri değil."

Bu atasözü erkeğin ölümünden sonra eşleri ve cariyelerinin kocaları için dul kalmaları gerektiği ve evi dolduran hizmetçilerin eş statüsüne sahip olmadıkları için dul kalma zorunluluğu olmadığını ifade eder.

夫有出妻之礼、子无弃母之道-Fū yǒu chū qī zhī lǐ, zǐ wú qì mǔ zhī dào: "Koca, karısını evden atar, çocuk annesini evden atmaz."

妇去夫无家、夫去妇无主-Fù qù fū wú jiā, fū qù fū wú zhǔ: "Kadın giderse koca evsiz kalır, koca giderse kadın sahipsiz kalır."

家菜不如野菜甜-Jiā cài bù tián yěcài tián: "Ev yemekleri tatlı değil, yabani sebzeler tatlı."

Bu atasözü karısının, ilişki yaşadığı kadın kadar iyi olmadığını düşünen bir adamın tutumunu ifade eder.

有福之人夫前死、无福之人夫后亡-yǒu fú zhī rén fū qián sǐ: "wú fú zhī rén fū hòu wáng: Uğurlu kocasından önce ölür, uğursuz kocasından sonra ölür."

Bu atasözü, bir kadının kocasından önce ölürse ona bereket, kocasından sonra ölürse uğursuzluk getireceğini ifade eder.

自古妇人无贵贱-Zìgǔ fù rén wú guìjiàn: "Yüksek ya da düşük statüde kadın yoktur."

Bu bir kadının ister normal eş olsun ister normal cariyeye olsun, oğlunu memur olarak yetiştirirse bu iki kadın eş derecede asil olacağı ifade eder.

Yukarıdaki atasözleri Çin kadınlarının ontolojik özellikleri yani ne olduğuyla ilgili önemli ipuçlarını vermektedir. Bu atasözleri, erkeklerin ailenin reisi olduğu ve kadınların sadece erkeklerle tabi olduğunu, ailede her şeyin kocanın etrafında döneceğini, kadının at kadar değeri olmadığını, erkeğin atı ölürse onun dilencilik durumuna hatta köle durumuna düşeceğini, kadın ölürse erkeğin tekrar evlenebileceğini, onun hayatında çok önemli değişiklik olmayacağını fakat erkek ölürse kadının tekrar evlenmesinin zor olduğunu hatta mümkün olmadığını, erkeğin kadını kurallara göre davranmazsa evden atabileceği hatta kadınların gereksiz görüldüğünü ve istenildiği zaman alınıp atılabileceğini ifade eder.

Erskine Kitabı'nda (URL-15) şöyle denir: “Evli olan bir kadına kadın denir ve kocasına hizmet eden bir kadına da eş” denir ve “*Kelimeleri Açıklama*” sözlüğü “妻” “Qi” (eş)’in de ritüelleri takip ettiğini açıklar ve şöyle der: “Eş, kocasıyla aynı hizada olan bir kadındır. “妻-Qi” kelimesi, her şeyin kocayla aynı hizada olduğu ve her şeyin onun iradesine tabi olduğu anlamına gelir. Çince’deki eş olarak kadın kelimesinin filolojik anlamı, bize Çin kültüründe eş olarak kadın algısının ontolojik yönü hakkında bilg vermektedir. Kadının her zaman kocasının izinden gideceğini, her konuda ona itaat etmesi gerektiğini ifade eden atasözleri aşağıdadır:

女以男为家- Nǚ yǐ nán wéi jiā: “Kadın erkek için, erkekse aile içindir.”

女人无夫身无主- nǚrén wú fū shēn wú zhǔ: “Erkeksiz kadın sahipsiz bedendir.”

妻跟夫走, 水随沟流- qī gēn fū zǒu, shuǐ suí gōu liú: “Kadın erkeği takip eder, su nehri.”

嫁得鸡, 随鸡飞; 嫁得狗, 逐狗走- jià dé jī, suí jī fēi; jià dé gǒu, zhú gǒu zǒu: “Tavukla evlenirsen tavukla uçarsın, köpekle evlenirsen köpekle gidersin.”

再刷无好布, 再嫁无好妇- zài shuā wú hǎo bù, zài jià wú hǎo fù: “Tekrar fırçalanacak iyi bir bez yok ve tekrar evlenilecek iyi bir kadın yok.”

富人妻, 墙上皮, 掉了一层再和泥; 穷人妻, 心肝肺, 一时一刻不能离- Fù rén qī, qiáng shàng pí, diào le yī céng zài hé ní; qióng rén qī, xīn gān fèi, yī shí yī kè bù néng lí: “Zengin karısı duvardaki boya gibi çıkar gider, fakirin karısı kalp gibi ayrılmaz.”

Bu atasözü evliliği hor gören, eski eşini terk edip yeni eşlerle yeniden evlenen zengin, evliliğe değer veren ama yeniden evlenemeyen, eşini canı ve kalbi gibi gören fakir insanları ifade eder.

童言妇语, 一概无忌- tóng yán fù yǔ, yī gài wú jì: “Çocuk sözü, kadın sözü aynıdır, tabu değildir.”

兄弟如手足, 妻子如衣服- xiōngdì rú shǒuzú, qīzi rú yīfú: “Kardeşler el ayak gibidir, kadınlar kıyafet gibidir.”

夫贵妻荣, 母凭子贵- fū guì qī róng, mǔ píng zǐ guì: “Koca, karısından kıymetlidir, anne oğuluyla kıymetlidir.”

出嫁从夫, 夫死从子- chūjià cóng fū, fū sǐ zòng zǐ: “Evliyken kocana, koca öldüğünde oğluna itaat et.”

男人能做主, 是猫能逮老鼠- nánrén néng zuòzhǔ, shì māo néng dǎi lǎoshǔ: “Erkek sahiplik eder, kedi fare yakalar.”

臣为君死, 妻为夫亡- Chén wèi jūn sǐ, qī wèi fū wáng: “Vezirler kralı için ölür, bir kadın kocası için ölür.”

Aşağıdaki atasözleri, Çin toplumunda kadınların genellikle daha zayıf bir grup olarak görüldüğünü göstermek bakımından oldukça önemlidir.

“女子不如男- Nǚzǐ bùrú nán: “Kadınlar erkeklerden aşağıdır” sözü de kadınların birçok yönden erkeklerden aşağı olduğunu ifade eder.

“好男不和女斗- Hǎo nán bù hé nǚ dòu: “İyi bir erkek bir kadınla kavga etmez” sözü erkeklerin daha güçlü ve kuvvetli taraf olarak kadınları küçümsediğini açıkça gösterir.

“男人三一枝花, 女人三一个疤- Nánrén sānyī zhī huā, nǚrén sānyī gè bā: “Bir erkeğin üç çiçeği, bir kadının üç yarası vardır” ifadesi erkeklerin yaş bakımından üstünlüğünü yansıtır.

“女人头发长，见识短- Nǚrén tóufǎ zhǎng, jiànshì duǎn: “Kadının saçı uzun, akli kısadır.”

Bu atasözü kadınların bilgelik, basiret ve anlayış eksikliğiyle alay eder.

“男人抽袋烟，妇女干半天- Nánrén chōu dài yān, fù nǚ gàn bàn tiān: “Bir erkek bir paket sigara içer, bir kadın yarım gün çalışır”. İnsanların erkeklerin kadınlardan daha yetenekli olduğunu düşündüklerini gösterir.

“女儿养不了娘- Nǚ’ér yǎng bù liǎo niáng: “Bir kız çocuğu annesine destek olamaz.” sözü erkek çocukların ailenin belkemiği olduğunu, kız çocukların annesini bile bakamadığını ifade eder.

Yukarıdaki atasözlerinde, kadın-erkek arasında güce dayalı hiyerarşik ilişki söz konusudur. Bu ilişkide erkek özne-kadın nesne, erkek belirleyen-kadın belirlenen, erkek efendi-kadın hizmetkâr, erkek etken-kadın edilgen, erkek üst konumda-kadın alt konumda, erkek yönlendiren-kadın yönlendirilen, erkek hâkim-kadın itaat eden, erkek güçlü-kadın zayıf durumdadır.

B. “男外女内”¹⁶- Nán wài nǚ nèi: “Erkekler dışarıda ve kadınlar içeride.”

Bu atasözü, sorumlulukların ve iş bölümü paylaşımı açısından bakıldığında “dışarıda erkek, içeriye kadın hâkimdir” fikrini yansıtır.

Feministler, erkeklerin egemen olduğu ve erkeklerin hizmetinde olduğu bir toplumda yaşadığımızla söyleyler; böyle bir toplumda erkekler genellikle mükemmel, kadınlar ise kusurlu olarak kabul edilmektedir. Kadınların toplumdaki düşük statüsüne yol açan şey, iş bölümü ve sosyal statüdür. Kadınların toplumdaki bu eşitsiz konumu, derin tarihsel kökleri olan dilsel ayrımcılığa da yansımaktadır. Geleneksel ataerkil Çin toplumunda kadınlar çocuk yetiştirme ve ev işleriyle ilgilenirken erkekler tarım ve hayvancılığa kaymış ve yavaş yavaş ana iş gücü hâline gelmiş ve kadınlardan daha fazla sosyal sorumluluk üstlenmekle beraber yetki alanı genişlemiş ve daha fazla güç sahibi olmuştur. Kadınlar ise ikincil duruma düşmüştür. Bu durumda erkek merkezli toplumsal cinsiyet eşitsizliği kurumsallaşmıştır. Erkek üstün, kadın aşağılık, erkek efendi ve kadın hizmetkâr, erkek dışarıda ve kadın içeride düşünceleri toplumsal stereotipler hâline gelmiştir. Son olarak dış dünya esasen erkeklerin alanı olmuş; erkekler ülkeyi yönetmekten ailelerini geçindirmeye kadar çalışmak için dışarı çıkarken kadınların faaliyetleri genellikle evle sınırlı kalmıştır (Róng, 2007: 29).

Kadın-erkek arasındaki bu iş bölümü, “kadın-erkek birliği”nin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Fakat “Çin’de Evlilik ve Aile Sisteminin Tarihi”¹⁷ kitabının ortak yazarları Tao Yi ve Ming Xin, Çindeki ataerkil sistemde “karı-koca birliği”nin aslında kadının kocanın bedeniyle kaynaşması olduğunu ve Konfüçyüs’ün bir keresinde “Geçmiş üç nesilde kralın yönetimi belli olduğunda karısına saygı gösterirdi” demesine rağmen kadının kişiliğinin koca tarafından tamamen emildiğini savunur ve sözde “eşe saygı”nın, eşin bir veraset aracı olarak kullanılması yoluyla klan sistemini pekiştirmenin bir yolu olduğunu ve sözde “karı-koca birliği” gibi eşe eşit bir özne olarak saygı göstermenin bir yolu olmadığını vurgular (Mǐn, 2007). Bunun dışında, bu sadece bir toplumsal iş bölümü meselesi değil, eski Çin dünya görüşündeki göğün ve yeryüzünün temel ilkesidir: “Kadınlar içeride, erkekler dışarıda doğru konumlandırılmıştır, erkeklerin ve kadınların doğruluğu, göklerin ve yerin en büyük doğruluğudur.” Eski Çin’de kırsal kesimin doğal ekonomisinde, tarımı desteklemek için dokumacılığın yanı sıra kadınlar, genellikle diğer ev işlerinden, yan ürünlerden ve tarımsal destek işlerinin bir kısmından sorumludur. En karmaşık ve gerekli ev işleri tamamen kadınların omuzlarına yükleniyordu (Yu ve Qing, 2004: 84).

16 Bu atasözünün başka bir versiyonu daha var: 男主外女主内- Nán zhǔ wài nǚ zhǔ nèi.

17 中國婚姻家庭制度史- Zhōngguó hūnyīn jiātíng zhìdù shǐ.

C. 男强女弱- Nán qiáng nǚ ruò: “Güçlü erkek ve zayıf kadın.”

Geleneksel Çin toplumunda erkeğin güçlü, kadının ise zayıf olduğu düşüncesi yaygındır. Kadınlara erken yaşlardan itibaren erkeklere itaat etmeleri gerektiği öğretilir. “*Evlenmeden önce babana itaat et, evlendikten sonra kocana itaat et ve kocan öldükten sonra oğluna itaat et*” düşüncesi kadınlar için “*üç itaat ve dört erdem*” sosyal norm hâline gelmiştir, bu da kadınların hayatlarını erkeklerin egemenliği altında geçirmelerini öngörüyordu. Kadınların erdemi iffet, alçak gönüllülük ve yumuşaklıktır. Ban Zhao’nun “Kadınlar İçin Emirler”¹⁸ adlı eserinde şöyle denmektedir: “Yin ve Yang farklıdır, erkekler ve kadınlar farklıdır. Yang erdemiyle, Yin yumuşaklığıyla; erkekler gücüyle, kadınlar yumuşaklığıyla erdemlidir.” Bu, kadınların aşağılık olduğuna dair psikolojik bir klişe yaratmış ve kadınların yeteneklerinin gelişimini sınırlamıştır. Buna ek olarak geleneksel kültür kadınların yetenekli olmasını gerektirmezdi (Yáng, 1999: 65).

牝鸡伺晨，唯家之索- Pìn jī cì chén, wéi jiā zhī suǒ: “Tavuk sabahın köründe öterse ev mahvolur.” Bu atasözü, kadın iktidara gelirse Yin ve Yang’ı alt üst etmekle kalmayacağı, evi ve devletin yıkımına yol açacağı anlamına gelir.

男强女弱，女不如男- nán qiáng nǚ ruò, nǚ bù rú nán: “Erkekler kadınlardan güçlüdür, kadınlar erkekler kadar olamaz.”

三女不御一男- sān nǚ bù yù yī nán: “Üç kadın bir erkek etmez.”

女子无才便是德- Nǚ zǐ wú cái biàn shì dé: “Bir kadının erdemi yeteneksiz olmaktır.”

美女出头，丈夫该愁- měi nǚ chū tóu, zhàng fū gāi chóu: “Güzel bir kadın zirveye çıkarsa kocalar endişelenmelidir.”

好刀不跟女牛- hǎo rèn bù gēn nǚ niú: “İyi bir bıçak kadın ile ineği takip etmez.”

Yukarıdaki atasözlerinde kadınların zayıf, erkeklerin güçlü olduğu, kadınların yeteneksiz olduğu, kadınlar için yeteneksizliğin erdem sayılacağı, üç kadının bir erkek etmeyeceği ifade edilerek kadınları aşağılayan, dışlayan, değersizleştiren olumsuz vasıflar vurgulanmaktadır.

Kadınlarla ilgili yukarıdaki Çin atasözleri, kadınların genellikle her durumda erkeklerden daha zayıf ve pasif olduğunu ve kadınların erkeklere karşı mutlak itaatkâr olması gerektiğini vurgulamaktadır. Kadınları doğru yola iletmek, ahlaklı kılmak, erdemli eş yapmak ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmek, kısacası kadının ıslah olması ve “adam olması” için erkeklerin çeşitli yöntemleri kullanma hakkına ve yetkisine sahip olduğunu belirtmiştik. Erkeklerin bu yetki alanındaki en önemli yöntemlerden birisi, kadınlara yönelik şiddet uygulamak olup şiddet kadının adam ve ıslah olmasında olmazsa olmaz şartlardan biridir. Kadının erkeğin malı ve eşyası olduğunu vurgulayan böyle bir anlayışta erkek kadına istediğini yapabiliirdi.

Aşağıda kadına yönelik şiddetle ilgili Çin atasözlerine bakacağız.

4. Çin Atasözlerinde Kadına Yönelik Şiddet

Bir koca, karısına istediği kadar şiddet uygulayabileceği gibi onu acımadan terk de edebilir:

娶来媳妇买来的马，任我骑来任我打- Qǔ lái xī fù mǎi lái de mǎ, rèn wǒ qí lái rèn wǒ dǎ: “Karı al, at, al; istediğinde binersin, istediğinde döversin.” 不打老婆非好汉- bù dǎ lǎo pó fēi hǎo hàn: “Karısını dövmeyen erkek değildir.”

18 女诫- Nǚ jiè.

女人是搓绳草，捶捶好多少- nǚrén shì cuō shéng cǎo, chuī chuī hǎo duōshǎo: “Kadın otu sürterse, dövme gerek.”

挨打受骂休烦恼，受些气儿灾祸少- āidǎ shòu mà xiū fánnǎo, shòu xiē qì er zāihuò shǎo: “Dayak kullansan endişelenme, öfkeliysen acı çekme.”

打不死的婆娘，晒不死的辣椒- dǎ bùsǐ de póniáng, shài bùsǐ de làjiāo: “Dövmekle ölmeyen kadın, güneşte kurumayan biberdir.”

打过来的媳妇揉透的面- dǎ guòlái de xífù róu tòu de miàn: “Dövülen kadın yoğurulmuş hamurdur.”

打老婆、骂老婆，手内无钱卖老婆- dǎ lǎopó, mà lǎopó, shǒu nèi wú qián mài lǎopó: “Kadını döv, kadını azarla, kadını parasız sat.”

娶到的媳妇买到的马，由人骑来由人打- qǔ dào de xífù mǎi dào de mǎ, yóu rén qí lái yóu rén dǎ: “Alınan kadın ve satın alınan at binilir ve dövülür.”

灶下的妻胯下的马，任我骑来任我打- zào xià de qī kuà xià de mǎ, rèn wǒ qí lái rèn wǒ dǎ: “Sobanın altındaki kadını, ayağın altındaki atı döv.”

官打民不差，夫打妻不笑- guān dǎ mǐn bù xiū, fū dǎ qī bù xiào:

“Memurlar dövünce utanmazlar, koca dövünce gülmezler.”

媳妇好比鞋，穿破旧的新的来- xífù hǎobǐ xié, chuān pòjiù de xīn de lái:

“Kadın ayakkabı gibidir, eskisini at, yenisini giy.”

老婆是墙上的泥，去了一层又一层- lǎopó shì qiáng shàng de ní, qù le yī céng yòu yī céng: “Kadın duvardaki çamurdur, katman katman gider.”

媳妇不打，上屋揭瓦- xífù bù dǎ, shàng wū jiē wǎ: “Kadını dövmezsen evin çatısı düşer.”

打到的媳妇，揉倒的面- dǎ dào de xífù, róu dào de miàn: “Dövülen kadın, yoğurulmuş hamur”.

菜刀不磨成死铁，女人不打成妖孽- cǎidāo bù mó chéng sǐ tiě, nǚrén bù dǎ chéng yāoniè: “Bıçağı bilemezsen paslanır, kadını dövmezsen cadı olur.”

穷汉妻，半张犁- qióng hàn qī, bàn zhāng lí: “Zavallı adamın karısı yarım pulluk.”

好汉不打坐婆婆- Hǎohàn bù dǎzuò popo: “Erkek oturan karısına vurmaz.” (Wen, 2011: 554).

Yukarıda atasözlerinde kadın, kocanın istediği zaman dövülebileceği bir nesne olarak gösterilmektedir. Başka bir deyişle kadın bir insan olarak değil, bir nesne olarak görülmektedir. Kadınların insandan daha aşağı görüldüğünü görebiliyoruz. Çin atasözlerinde eşler hamura benzetilmektedir, hamuru ne kadar çok döverseniz tadı o kadar iyi olur, dolayısıyla kadını ne kadar çok döverseniz sizi o kadar iyi dinler ve kadınlık görevini yerine getirir. Bu ifade, paranız yoksa karınızı satın diyecek kadar ileri götürülmüştür. Bir kadının neden ve nasıl dövüleceğine dair ayrıntılar verir. Sadece inatçı olmak, bir kadını dövmek için bir nedendir. Bir kadının inatçılığı erkekler tarafından onları dinlememesi olarak anlaşılabilir. Eğer kadın kocasıyla aynı fikirde değilse onun görüşüne uymak zorundadır ve bunu savunmaya çalışırsa inatçı olduğu söylenir. Bir kadının fikirlerinden ödün vermeyi reddetmesi, kocasının onu dövmesi için bir neden olarak görülür. Bu kadının aynı hanenin bir üyesi olmadığını, kocasından daha düşük bir statüye sahip olduğunu açık bir şekilde hatırlatmaktadır. Eşlerin hayvanlar gibi evcilleştirilmesi gerektiği fikri de kabul görmektedir ve onları evcilleştirmenin yolu söz dinlemediklerinde onları dövmektir. Bütün bu atasözlerin özeti şudur: Kadınların insan olmaktan ziyade nesne olarak görüldüğü yani onları satın alan veya onlara sahip olan bir kişinin onların sahibi ve efendisi olduğu ve bu

nedenle kadınların otorite konumunda olmadığıdır. Sahibi onu beğenmezse istediği zaman atılabilecek bir eşya gibi atabilir ve istediği zaman ödünç verebilir. Üstelik kadına fiziksel ve manevi şiddetin dereceleri de aşırıdır. Bu atasözleri, geleneksel Çin ailelerinde karı ve kocanın son derece eşitsiz statüsünün çarpıcı bir örneğidir.

Kadınları aşağı ve zayıf, erkekleri üstün ve güçlü görme algısı Çin toplumunda birçok ahlaki, sosyal ve psikolojik sorun yaratmaktadır. Aile içi şiddet, özellikle de kadına yönelik erkek şiddeti, bu sorunların en ciddilerinden biridir. Aşağıda, bu kötü algının Çin ve Doğu Türkistan'daki sonuçlarından birkaçına değineceğiz.

5. Çin Atasözlerindeki Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı ve Şiddetin Sonuçları

Çin toplumunda kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı ve aile içi şiddetin yaygınlığı Konfüçyüsçülüğü temel alan geleneksel Çin kültürü, komünist ve meta kültürleriyle yakından bağlantılıdır. Geleneksel Çin kültürü “üç kuralı” vurgulamaktadır; bunlardan biri olan “kocanın kariyi yönetmesi” kuralıdır. Bu kural, kadını kocanın mutlak kontrolü altına sokmayı amaçlamaktadır, şiddet ve ceza, kadını etkili bir şekilde kontrol etmek için normal ve gerekli görülmektedir. Geleneksel kültürde ayrıca kadınları cezalandırmak için tasarlanmış “yedi yasak” vardır ve bir kadın bu kuralları ihlal ederse kocası onu reddedebilir ve reddedilen kadın aile ve toplum içinde ömür boyu aşağılanırdı. Kültür ayrıca kadınların kocaları tarafından dövülmeleri hâlinde yanlış yaptıkları her şey için kendilerini suçlamalarını ya da kocalarının bir ilişkisi olması hâlinde eş olarak sorumluluklarını gözden geçirmelerini gerektirmektedir. Gerçekte, kadınların aile içindeki her türlü adaletsizliği doğal karşılamaları beklenmektedir. Böyle bir geleneksel kültür aslında aile içi şiddeti hoş görmekte ve göz yummaktadır (URL-16).

Çin Sosyal Bilimler Akademisi Nüfus Çalışmaları Enstitüsü tarafından Ekim 1991 ve Ekim 1992 tarihleri arasında Şangay, Guangzhou, Xi'an ve Jinan olmak üzere dört şehirde yapılan bir araştırma, aile içi şiddet mağduru kadınların algıları ile aile içi çatışma yaşamayan kadınların algılarını karşılaştırdığımızda, aile içi şiddet mağduru kadınların aile içi şiddet mağduru olamayan kadınlara kıyasla daha geleneksel olduklarını ve “erkeklerin kadınlardan üstün olduğu” ve “erkeklerin kadınlardan daha güçlü olduğu” gibi geleneksel kavram ve algılara daha fazla inandıklarını göstermektedir. Erkeklerin kadınlardan üstün olduğu ve erkeklerin güçlü, kadınların zayıf olduğu şeklindeki geleneksel kavramlara inanan ilk grup, ikinci gruba göre önemli ölçüde daha gelenekseldir. Aile içi şiddet nedeniyle boşanma davası açılan 55 vakada yapılan bir araştırma, kocaların %34,6'sının ciddi bir ataerkil zihniyete sahip olduğunu ve boşanma nedenleri arasında eşlerinin bir ilişkisi olduğundan şüphelenmeleri ve kız çocuk sahibi oldukları için eşlerinden hoşlanmamalarının yer aldığını; kocaların %19,2'sinin annelerinin sözünü dinledikleri için eşlerini dövdüklerini ve kocaların %9,6'sının boşanma amacıyla eşlerine şiddet uyguladıklarını göstermiştir (Dōng, 1998: 16).

2004 yılında Tianjin Kadın Federasyonu Haklar ve Menfaatler Departmanı, “Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için sosyal destek ağları” konulu bir anket düzenlemiştir. Ankete katılan kadınların %73'ünün maaşı vardı ve aile içi şiddete uzun süre direnmeden katlanmalarının nedeni, kocalarının kendilerini aile meselesi olarak dövdüğünü düşünmeleri, bu konuda konuşmanın utanç verici olması veya şiddete sadece çocuklarının iyiliği için katlanabilecekleri gibi geleneksel kavramlara bağlı olmalarıydı (URL-21). Anket ayrıca şiddet gören kadınların %41'inin üniversite veya üzeri bir eğitime sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırma aynı zamanda şiddet gören kadınların %41'inin yüksek okul ve üzeri eğitime sahip olduğunu, şiddet uygulayan kocaların ise sadece %23'ünün yüksek okul ve üzeri eğitime sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu da aile içi şiddetin yüksek eğitilmiş kadınların daha az eğitilmiş erkeklerle bir arada yaşadığı ailelerde görülme olasılığının daha yüksek olduğunu düşündürmektedir zira bu evlilik modeli, eşlerinin eşit

olmayan entelektüel ve ekonomik seviyesine tahammül edemeyen bazı erkekler için psikolojik bir dengesizlik yaratmaktadır. Bu psikoloji, aile içi şiddetin katalizörü ve tetikleyicisi hâline gelmektedir (URL-17).

2003 yılında Çin Kadın Federasyonu tarafından yapılan bir araştırma, Çin'deki 270 milyon ailenin %30'unda aile içi şiddet olduğunu ve failerin %90'nın erkek olduğunu; eşler arasında meydana gelen aile içi şiddet mağdurlarının %85'inden fazlasının kadın olduğunu ve her yıl 100.000 ailenin aile içi şiddet nedeniyle dağıldığını göstermiştir. Gizli doğası nedeniyle, aile içi şiddetin görülme sıklığı aslında daha da yüksek olabilir (Wáng, 2003: 76). 1990 yılında Çin'in 11 eyalet ve şehrinde yapılan bir kadın statüsü araştırması da kadınların %29,2'sinin kocaları tarafından sık sık, bazen ya da ara sıra dövüldüğünü ortaya koymuştur (Wáng, 1998: 5'ten akt. Yi, 2005).

Pekin'deki "Kadın Yardım Hattı", 1995 yılında aile içi şiddet mağduru 30 kişiyle anketler ve görüşmeler yaptı ve aile içi şiddet kurbanlarının hepsinin eş ve failerin koca olduğunu ortaya çıkardı (Bi, 1997: 10). "Kadın Yardım Hattı"na göre, aile içi şiddet okuryazarlık düzeyleri ve meslekler arasında yaygın bir olgudur. Örneğin, istismar edilen ve istismar edenlerin %57'si üniversite ve üzeri eğitilmiş, istismar edilenlerin %50'si ve istismar edenlerin %33'ü kadrolu ve istismar edilenlerin %57'si ve istismar edenlerin %60'ı kültür, teknik işler, öğretmenlik ve kadrolu gibi beyaz yakalı mesleklerdedir. Aile içi şiddet eylemlerinin çoğu daha sık ve giderek daha ciddi hale gelme eğilimindedir. Bazı kocalar eşlerini dövmek için sadece evlerine gitmekle kalmamış, sokakta da dövmüş, hatta en ciddi olanları eşlerinin kaburgalarını kırmış ya da mutfak bıçaklarıyla ellerini kesmiştir. Bazı eşler 100'den fazla kez dövülmüş, bazıları ise ayda iki ya da üç kez dövülmüş (Wáng, 2014b).

Çinli ailelerde kadınlar için eşit statü, mülkiyet hakları, üreme hakları ve aile içi şiddet eksikliğinin ortak bir ayırmacı gen ve kültürel kökü vardır; bu da eşit olmayan ekonomik statü, eşit olmayan öznellik duygusu ve eşit olmayan insan onuru da dâhil olmak üzere kadın ve erkek arasındaki eşitlik eksikliğidir. Çin, Qing Hanedanlığı'nın sonundan Çin Cumhuriyeti'ne ve Halk Cumhuriyeti'ne kadar geçen yüzyıl boyunca siyasi değişiklikler geçirmiş ve kadın haklarına ilişkin yasa ve yönetmelikler kademeli olarak iyileştirilmiş olsa da geleneksel kültür hâlâ modern sosyo-ekonomik ortama aşılacaktır ve geleneksel "erkek üstünlüğü ve kadın aşağılığı" kavramı ile modern iş kültüründe kadınlara karşı cinsiyet ayrımcılığının birleşimi, kadınların aile haklarının ihlal edilmesine yol açmıştır. Geleneksel "erkek üstünlüğü" ve modern iş kültürünün ayrımcı genlerinin birleşimi, sadece hanedanlık dönemlerinden modern dünyaya uzanan kadınların aile içi haklarının ihlaliyle değil, aynı zamanda kadınların aile içi haklarını ihlal eden erkeklerin eylemlerini gizlemek için genellikle modern gizlilik ilkesini kullanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu, tüm kadınlar için olduğu kadar modern uygarlık için de bir trajedidir (Yi, 2005).

Geleneksel, komünist ve ticari meta kültürlerin birleşik etkileri, sayısız Çinli kadının aile haklarının sonsuz ve çeşitli yoksulluğundan muzdarip olmasına neden olmuştur. Görünürde Çinli kadınlar bir asırdan fazla bir süredir, çoğunlukla hukuki anlaşmazlıklar, ekonomik çatışmalar ve aile içi çatışmalar şeklinde, aile mülkiyeti haklarından, üreme haklarından ve aile içi şiddetten korunmaktan mahrum bırakılmış, ihlal edilmiş ve dışlanmış olsalar da tüm bu olguların arkasında geleneksel kültürün genleri ve kökleri bulunabilir (Bái, 2003: 183).

Ataerkilliğin etkisinden kız çocukların tercih edilmemesi ve erkek çocukların tercih edilmesi nedeniyle Çin'de son birkaç on yıldır nüfus oranında dengesizlik ve kadın eksikliği, kadınlardan daha fazla erkeğe sahip olma gibi durum ortaya çıkmaktadır (Hesketh vd., 2011: 12). Bu da doğrudan, birçoğu evlenemeyen ve aile kuramayan erkeklerin fazlalığına yol açmaktadır ve araştırmalar erkek nüfusun bu kesiminin daha fazla psikolojik sorun,

daha düşük öz saygı, psikolojik kırılma hatta saldırgan şiddet geliştirebileceğini ve toplumun istikrarını ve güvenliğini tehdit edebileceğini göstermiştir (Barber, 2000: 282). Öte yandan kadınlar için ataerkillik hem aile içinde hem de iş gücü piyasasında cinsiyet ayrımcılığına yol açabilir. Örneğin kadınların kariyer ilerleme standartları erkeklerinkinden daha yüksektir ve kadınların üst düzey yönetim pozisyonlarında istihdam edilme olasılığı daha düşüktür (Qīng, 2011-38); aile içinde, aileler erkek çocukları tercih ettiğinden, erkek çocuklar genellikle daha fazla aile bakımı ve eğitim kaynağı alırken kız çocukların eğitime erişimi daha azdır ve bu da kızların eğitim başarısına zarar vermektedir. Hatta aileler kızların sağlığına erkeklerden daha az yatırım yapmakta, bu da kızların sağlık göstergelerinin daha düşük olmasına yol açmaktadır (Liào ve Zhāng, 2020: 154).

Erkek çocuk tercihi, Çin kültüründe derin köklere sahiptir. Geleneksel olarak aile soyu erkek tarafından devam ettirilir. Bir kadın evlendiğinde kocasının ailesine katılır ve anne babasından ziyade kayınvalidesine bakar. Tarihin uzun bir döneminde “yaşlılık için çocuk yetiştirmek” değişmez bir kuraldı. Buna karşılık, kız çocuk sahibi olmak zaman kaybıydı. Li Shuzhuo, “Oğulların kızlara tercih edilmesi bir bütün olarak toplum açısından mantıksız olsa bile bireyler için yine de akıllıca bir seçimdir” diyor. Çin’de 1980’lerin başında doğumdaki cinsiyet oranı 108’di (yani her 100 kadına karşılık 108 erkek) ve doğal seviyenin biraz üzerindeydi; 2000 yılına gelindiğinde bu oran 120’ye yükseldi ve Anhui, Jiangxi ve Shaanxi gibi eyaletlerde 130’a bile ulaştı. Sonuç olarak 35 milyondan fazla kadın toplumda yok oldu. Çin’de bir eş bulamadan ölmeye mahkûm on milyonlarca insan vardır. Bazıları aşırı erkek nüfusunun cinsel şiddet ve genel olarak suç oranlarında artışa yol açarak toplumsal istikrarsızlığa neden olacağından korkmaktadır (URL-18).

Avusturya radyosu, kadın sayısının azlığının yol açacağı sosyal dengesizlik konusunda uyarıda bulunur. Doğa kanunlarına göre genellikle 100 kız bebeğe 104 ila 106 erkek bebek düşmektedir. Ancak Çin’in erkek çocuklarını kız çocuklarına tercih eden gelenekleri, erkek bebeklerin kız bebeklere oranında dengesizliğe yol açmıştır. Çin’de 100 kıza karşılık 118 erkek bulunur ve bu eğilim giderek artmaktadır (URL-19).

Şu an Çin Hükümet Sistemi’nin otoriter yapısı, Doğu Türkistan’ın sömürge bölgesi olması, Çin’in siyasi kültürüne yerleşmiş olan diğer etnik grupları küçümsemesi ve ayrımcılık düşüncesi, Çin’in Uygurlara yönelik izlediği asimilasyon ve boyun eğdirme politikaları nedeniyle Doğu Türkistan halkı ciddi bir trajedi ile karşı karşıyadır. Doğu Türkistan’daki tüm toplumsal tabakalar ve farklı kimlik grupları, Çin’in Doğu Türkistan politikasından etkilenmektedir. Özellikle Çin’in bu baskıcı politikasından en çok Uygur kadınları etkilenmiştir. Çin’in Doğu Türkistan’a yönelik politikası, bir ölçüde Çinli olmayan çeşitli kimlik grupları ve zayıfları ezme fikrine dayanır. Çinlilere göre kendileri güçlü ve medeni, diğer uluslar ise gayri medeni ve zayıftır, dolayısıyla medeni olmayan ve zayıf olanların Çinlilere göre medeni insan tanımıyla özdeş hâle gelen Çinli olması yani “Çinleştirilmesi” ve eğer aynı fikirde değillerse beyinde çıkan tümör gibi “yok edilmesi” gerekir. Çin kültüründe kadınlar, zayıf ve “adam” olma mertebesine ulaşamayan varlık olarak algılandığı için onların “ıslah edilmesi ve medineleşmesi” gerektiğine dair bir inanç ve düşünce vardır. Bu açıdan bakıldığında Çinlilere göre gayri medeni ve zayıf olan diğer topluluklar ile kadınlar aynı konumdadır yani kendisi dışındaki diğer kültürel, siyasi ve etnik gruplar ile kadınlar arasında bir fark yoktur, dolayısıyla gayri medeni olan diğer topluluklar ile kadınların “ıslah edilmesi, adam edilmesi ve medineleşmesi” gerekir. Çalışmamızda da değindiğimiz gibi Çince’deki kadın konulu atasözlerinin birçoğu “erkek üstündür, kadın aşağıdır” ve “erkek güçlü, kadın zayıftır” gibi cinsiyet ayrımcılığı ve cinsiyetçiliğin güçlü olduğu içerik ve fikirlere sahiptir. Çin atasözlerinde yer alan cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyetçilik ve kadına yönelik şiddet düşüncelerinden yıllardan beri Çinlilerle aynı coğrafya ve siyasi kültürü paylaşmak zorunda kalan Uygur kadınlarının da etkilendiği söylemek yanlış olmasa gerek.

Uygur kadınlarının maruz kaldığı zulüm üzerine araştırma yapan araştırmacı Asiye Uygur, “Uygur Kadınları-Uygur Soykırımı’nın En Kötü Kurbanları” (URL-20) başlıklı incelemesinde şunları aktarır: “Uygur Soykırımı, 2017’den sonra uluslararası topluma teşhir edildi ancak Çin Hükümeti’nin Uygur halkını yok etme niyetinin Uygur halkını kolonileştirmesinden beri devam etmektedir. Toplumun en zayıf kesimleri olan Uygur kadınları ve kızları, Uygur soykırımının en baştaki kurbanları oldular. Uygur kadınları, Çin’in Uygurlara yönelik çeşitli siyasi hareketlerinde ailelerinden, topraklarından, kocalarından ve çocuklarından ayrılmaya, yabancı ülkelere kaçma ve eşlerini kaybetme gibi dille tarifi mümkün olmayan olayları yaşadılar. Uygur kadınları, sözde ‘reform ve kapıyı dışarıya açma’ döneminde yoksullaşmanın, işsizliğin, eğitimsizliğin, her türlü tıbbi deneysel çalışmaların ve doğum kontrolünün kurbanı oldular. Bilindiği üzere ‘Barın İsyanı’ ise ‘planlı doğum politikası’ adı altında Uygur kadınlarına yönelik aşırı zulümden kaynaklanmıştır. Bunun dışında ‘5 Temmuz Urumçi Katliamı’ da ‘26 Haziran Shaoguan Faciası’ nın kurbanı olan ve zorunlu çalıştırma olarak Çin eyaletlerine götürülen Uygur kızlarının trajik akıbetinden kaynaklanmıştır. Katliamın görgü tanıklarına göre Temmuz 2014’te Xi Jinping’in göreve gelmesinden sonra meydana gelen ‘Yarken Katliamı’ bile Ramazan’ın son günü namaz kılmak için toplanan Uygur kadınlarının ‘yasa dışı dinî faaliyetlerde bulunmaları’ ve bölgeden kaçırmaları nedeniyle meydana gelmiştir. Ancak Uygur kadınlarının akıbeti ‘Yarken Katliamı’ ile son bulmamış, günümüzde zulmün en yüksek noktası olan soykırım düzeyine kadar yükselmiştir. Son dönemlerde ise Uygur kadınları, sözde ‘yeniden eğitim’ ceza kamplarına hapsedildi, kaçırıldı ve zorla köle olarak çalıştırıldı. Çocuklarını kaybetme, Çinli erkeklerle zorla evlendirilme, kısırlık ameliyatı ve tecavüz gibi işkencelere maruz kaldılar. 2014 yılında Çin Hükümeti, Uygur kadınları için ‘Milyon Kadını Eğitim Planı’ nı başlattı, bu plan aynı zamanda kırsal iş gücünün eğitimini de içeriyordu ve kırsaldaki Uygur kadınları ‘eğitimin’ ana hedefi haline geldi. Uygur kadınlarının en trajik deneyimlerinden biri de tecavüz ve Çinli erkeklerle zorla evlendirilmektir. Bu olgunun 2. Dünya Savaşı sırasında Yahudi kadınların maruz kaldığı tecavüz ve şiddetten pek bir farkı yoktur. Çin Hükümeti, Uygur kadınlarını soykırımın ilk kurbanları hâline getirdi ve bu nedenle Uygur kadınlarına yalnızca asimilasyon, Çin eyaletlerine nakil ve köle çalıştırma yoluyla değil, aynı zamanda Uygur kadınlarını kamplara, hapishanelere hapsederek ve tecavüz ederek de zulmetti.”

Sonuç

Çince’deki kadına yönelik atasözleri üzerine yapılan içerik ve söylem analizi sonucunda, birçoğunun erkek perspektifiyle algılandığı görülmekle beraber kadına yönelik manevi ve fiziksel şiddet içerici ifadeler bulgulanmıştır. Çin atasözlerindeki kadına yönelik her türlü şiddetin temelinde ataerkil Çin kültürünün “Erkek üstün, kadın aşağılık”, “erkek efendi kadın hizmetkâr”, “erkeğe önem verip kadını ihmal etmek” gibi cinsiyetçi bakış açısının varlığı görülmektedir. Çin toplumun dünya görüşü, toplumsal ve ahlaki değer yargıları, zihinsel, düşünsel ve toplumsal algı kodlarına işlemiş bu zihniyet, ister istemez kadın-erkek arasında katı bir hiyerarşik güç ilişkisi oluşturmuştur. Bu durum, kadınların ontolojik varlığını değersizleştirmekle beraber kadınların aile ve kamusal alanlarda erkeklere göre ikincil konuma düşmesine, açık ve kapalı bir şekilde ezilmesine, aşağılanmasına, toplumsal ilişkilerde hep edilgen, etkilenen ve itaat edici gibi pasif pozisyonda olmasına ve kendini ifade etme alanlarının kısıtlanmasına neden olmuştur. Hatta hepsinden önemlisi kadına yönelik manevi ve fiziksel şiddetin meşru hâle gelmesine sebebiyet vermiştir. Çince’deki kadın içerikli atasözlerinde bariz bir şekilde kendini gösteren bu durum, günümüz Çin toplumunda siyaset, ekonomik, kültürel, sosyal ve demografik alanlarda ortaya çıkan birtakım sorunların belli bir ölçüde olsa da zihniyet ve düşünsel temelini oluşturmaktadır. Kadın aleyhine işleyen bu zihniyet, sadece Çin kadınlarıyla sınırlı kalmayıp Çin Hükümeti’nin Uygur, Kazak ve Özbek gibi Türk kadınlarına yönelik baskıcı politikasının düşünsel boyutunu da oluşturmuştur. Bu baskı politikası sonucunda, Doğu Türkistan’daki

Türk kadınları -özellikle Uygur kadınları- evlilik, eğitim, sağlık, ekonomi ve kültürel alanlarda her türlü istismara, manevi ve fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Bilindiği üzere Çin toplumunda atalara ve ataların sözlerine, geleneklere, toplumsal norm ve değer yargılarına, toplumca kabul görmüş atasözlerine olan itibar oldukça fazladır. O yüzden Çin atasözlerinin Çinlilerin dünya görüşünü, kadın-erkek ilişkisini, Çinliler ile Doğu Türkistanlılar arasındaki ilişkileri, özellikle Çin Hükümeti'nin Uygur kadınlarına yönelik şiddet politikasını bu denli etkilemesini yadırgamamakla beraber, şaşırılmamak gerekir.

Kısaltmalar

JKYT	日本女性生活史: Japon Kadın Yaşam Tarihi
MÇS	现代汉语词典: Modern Çince Sözlük

Kaynakça

- Bái, Dì (2003). “中国的妇女与财产： 960-1949: Çin'de Kadın ve Mülkiyet: 960-1949.” *Shanghai Bookstore Publishing House*: 183.
- Barber, Nigel (2000). “The Sex Ratio As a Predictor of Cross-National Variation in Violent Crime”. *Cross-Cultural Research*, 34(3): 264-282.
- Dōng, Xīn (1998). *中国家庭暴力的情况与分析: Çin'de Aile İçi Şiddetin Durumu ve Analizi*. Henan: Zhongyuan Farmers Yayınevi.
- Dökmen, Zehra Y (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dù, Fāngqín (2002). “等级中的合和-西周礼制与性别制度: Hiyerarşide Uyum- Batı Zhou Hanedanlığında Ritüel Sistem ve Cinsiyet Sistemi.” *Hangzhou: Zhejiang Academic Journal*, (4):7.
- Fan, Carol C. (1996). “Language, Gender, and Chinese Culture.” *International Journal of Politics, Culture and Society*, (19):99.
- Fāng, Gāng (2010). *性别心理: Cinsiyet Psikolojisi*. 安徽教育出版社: Ānhuī Jiàoyù Chūbǎn Shè.
- Geng, Jingjing (2007). “从谚语透视中国女性文化: Atasözlerinden Çin Kadın Kültürüne Bakış.” *Kültür Sanat Araştırmaları*, 93.
- Hesketh, T ve Lu, L. Xing, Z. W (2011). “The Consequences of Sonpreference and Sex-Selective Abortion in China and Other Asian Countries.” *CmajCanadian Medical Association Journal*, 183(12): 1374-1377.
- Huáng, Yùhóng (2015). “汉语谚语中的性别歧视及社会文化阐释: Çin Atasözlerinde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Sosyal ve Kültürel Yorumu.” *Hunan Sosyal Bilimler Dergisi*, 197.
- Jiǎng, Guìhóng (2005). “谚语视角下的性别歧视: Atasözleri Perspektifinde Cinsiyetçilik.” *Journal Of Wuzhou Teachers College Of Guangxi* (21):71.
- Korkmaz, Ayla ve Başer, Mürüvet (2019). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Ataerkillik ve İktidar İlişkileri”. *STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, (28): 71.
- Lǐ, Hóngyǔ ve Yáng Qīng (2004). “汉语俗语对中国传统妇女的观照: Çin atasözlerinin Geleneksel Çinli Kadınlara Yansımaları”. *中国期刊网: Zhōngguó Qīkān Wǎng*, 84.
- Liào, Lipíng ve Zhāng, Chénglěi (2020). “重男轻女”会损害女孩的健康状况吗?——来自中国家庭追踪调查的证据: Oğul Tercihini Kızların Sağlık Durumuna Zarar Veriyor mu? Çin Aile

İzleme Anketinden Kanıt". *Ekonomik İnceleme*, (02):139-154.

Liú, Jùcái (1998). "中国古代的社会性别制度及传统妇德: Antik Çin'de Cinsiyet Sistemi ve Geleneksel Kadın Ahlakı". *Journal of Shanxi Normal University Social Science Edition*, (10): 4.

Liú, Qìngwǎn (2013). "性别类谚语反映的大众文化: "Toplumsal Cinsiyet Atasözlerinin Yansıttığı Popüler Kültür". *Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (4):8.

Lóng, Qiān Hóng (2000). "汉英谚语中的女性形象及其成因: Çin ve İngiliz Atasözlerinde Kadın İmgeleri ve Nedenleri". *Journal of Guangzhou Normal University*, (1):1.

Qīng, Shísōng (2011). "职位晋升中的性别歧视. 管理世界: İş Terfisinde Cinsiyet Ayrımcılığı". *Yönetim Dünyası*, (11): 28-38.

Róng, Nán (2007). *英汉谚语中的性别歧视: İngilizce ve Çin Atasözlerinde Cinsiyet Ayrımcılığı*. Yüksek Lisans Tezi. Çin: Heilongjiang Üniversitesi.

Sultana (2019). "Patriarchy and Women's Subordination: A Theoretical Analysis". (çev.: Saadet Altay). *Journal of Oriental Scientific Research*, (1): 418.

Şimşek, Hasan ve Yıldırım, Ali (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Güncellenmiş Geliştirilmiş*. İstanbul: Seçkin Yayınları.

Tán, Yǒng (2011). "论激进女性主义的婚姻观: Evlilik Üzerine Radikal Feminist Görüşler". *Halk Forumu*, (29): 3.

Wáng, Juān (2014a). *从中日谚语看传统社会: Çin ve Japon Atasözlerinden Geleneksel Topluma Bakış*. Yüksek Lisans Tezi. Çin: Xi'an Yabancı Diller Üniversitesi.

Wang, Li (2006). "谚语中的中国古代女性文化透视: Atasözlerinde Eski Çin Kadın Kültürüne Bir Bakış". *Kültür ve Medya Çalışmaları*, (12): 180.

Wáng, Xíngjuān (1998). *围城内的暴力—殴妻: Kuşatma Altındaki Şehirde Şiddet -Karı Dayacağı*. Henan: Zhongyuan Farmers Yayınevi.

Wáng, Xíngjuān (2014b). *北京地区家庭暴力状况调查: Pekin Bölgesinde Aile İçi Şiddet Soruşturması*. Zhongyuan Farmers Yayınevi.

Wáng, Yǒujiā (2003). "家庭暴力透视: Ev İçi Şiddet Üzerine Bir Perspektif." *人民日报/华东新闻*, 3 Nisan.

Wen, Duangzheng (2011). *Çin Atasözleri Sözlüğü*. Şanghay: Şangay Sözlük Yayınevi.

Yáng, Fāng (1999). "中国女性观: Çin Kadın Hakkında Görüş". *Cnki. Jczu*, (12): 65.

Zhang, Jie (2013). "试论英汉谚语中的性别歧视: İngilizce ve Çin Atasözlerinde Cinsiyet Ayrımcılığı Üzerine". *Düşünme ve Konuşma Dergisi*, 215.

中国社会科学院语言研究所词典编辑室 (2016). *现代汉语词典: Modern Çince Sözlük*. Pekin: 商务印书馆.

日本女性生活史: Japon Kadın Yaşam Tarihi (1990). Tokyo: Tokyo Üniversitesi Yayınları.

İnternet Kaynakları:

URL-1: <https://baike.baidu.com/item/秦朝/195083> (Erişim: 15.02.2023).

URL-2: <https://baike.baidu.com/item/汉朝/454839> (Erişim: 15.02.2023).

URL-3: https://baike.baidu.com/item/三从四德?fromModule=lemma_search-box (Erişim: 15.02.2023).

- URL-4: <https://www.zdic.net> (Erişim: 16.02.2023).
- URL-5: <http://www.esk365.com/yanyu/> (Erişim: 15.02.2023).
- URL-6: www.baik.e.baidu.com (Erişim:15.02.2023).
- URL-7: <https://baik.e.baidu.com/item/天经地义> (Erişim:15.02.2023).
- URL-8: <https://baik.e.baidu.com/item/甲骨文/16914?fr=aladdin> (Erişim: 02.03.2023).
- URL-9: <https://baik.e.baidu.com/商朝> (Erişim: 18.02.2023).
- URL-10:https://baik.e.baidu.com/item/象形文字?fromModule=lemma_search-box (Erişim: 18.02.2023).
- URL-11: <https://baik.e.baidu.com/item/白虎道/> (Erişim: 20.02.2023).
- URL-12: <https://baik.e.baidu.com/item/释名> (Erişim: 20.02.2023).
- URL-13: <https://www.zdic.net/hans/%E5%A5%B3>(Erişim: 23.02.2023).
- URL-10: <https://baik.e.baidu.com/item/四十无子则娶妾>(Erişim:02.03.2023).
- URL-15:https://baik.e.baidu.com/item/尔雅/735520?fromModule=lemma_search-box(Erişim: 02.03.2023).
- URL-16:<https://www.modernchinastudies.org/cn/issues/past-issues/90-mcs-2005-issue-4/936-2012-01-05-15-34-56.html> (Erişim: 19.03.2023).
- URL17:<http://47.94.233.156/RMBase/SysJP/Multimedia/Pdf.ashx?ID=73363&contentid=233357&form=browse> (Erişim: 19.03.2023).
- URL-18:<https://www.rfi.fr/cn/中国/20111107-德语媒体：一胎政策和亚洲重男轻女的传统将导致全球失衡>. (Erişim: 19. 03. 2023).
- URL-19: <https://chinadialogue.net/zh/2/41112/> (Erişim: 10.03.2023).
- URL-20:<https://www.rfa.org/uyghur/mulahize/uyghur-ayalliri-03082023130525.html> (Erişim: 26.03.2023).
- URL-21: “天津妇女遭家暴调查:Tianjin'deki Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddet Soruşturması.” www.xinhuanet.com (Erişim: 19.03.2023).